

АСПЕКТУАЛНИ ОСОБЕНОСТИ НА НЯКОИ ОБСТОЯТЕЛСТВЕНИ ИЗРЕЧЕНИЯ В ПРЕВОД НА ИТАЛИАНСКИ (ПО КОРПУС ОТ ПРОИЗВЕДЕНИЯ НА ГЕОРГИ ГОСПОДИНОВ)

Д-р Десислава Давидова
Нов български университет

Резюме. Статията хвърля бегъл поглед върху превода от български на италиански на някои видове обстоятелствени изречения, при които се наблюдава разлика във вида. Преводът на конструкции от свършен или несвършен вид е предизвикателство както за преводача, така и за изучаващите италиански език, тъй като начините за изразяване на глаголния вид в италиански са различни от тези в български език. В български език видът е изразен чрез морфологични показатели, докато италианският език показва вида чрез глаголните времена и опозицията между тях. Анализът на корпуса от примери показва видовото различие между оригинал и превод, при които е налице и някакъв вид модалност, както и че тези видови разлики не оказват съществено влияние на цялостния смисъл на разглежданите примери.

Ключови думи: глаголен вид; превод; обстоятелствени изречения

Въпросът за категорията вид, особено в сравнителен план, е дълбок и обширен и аз не си поставям за цел разрешението му с настоящата кратка статия. Преводът на конструкции от свършен или несвършен вид в посока български – италиански често води до затруднение както преводача, така и изучаващите италиански език, тъй като начините за изразяване на глаголния вид са различни от тези в български език. В български език видът е изразен чрез морфологични показатели, докато в италиански глаголното време е това, което показва вида.

В полза за българите, изучаващи италиански език, е фактът, че наличието на видови двойки глаголи от свършен и несвършен вид от български език не би трябвало да представлява трудност, защото за тях това е майчин език и усвояването на тези форми се получава вследствие речевото общуване от ранна възраст, първоначално несъзнателно. Обратно, за италианци, изучаващи бъл-

гарски език, много често наличието на свършен и несвършен вид със съответното морфологично ядро, е препъникамък, тъй като в италиански език, както стана ясно, това морфологично ядро за означаване на свършен/несвършен вид липсва. Свършен вид се означава със сложно минало свършено време (*passato prossimo*), а несвършен – с минало несвършено време (*imperfetto*).¹ За тази опозиция ще стане дума малко по-нататък в статията.

Срв:

Прочетох книгата. (свършен вид)

Четох книгата в продължение на половин час. (несвършен вид)

No letto il libro.

No letto il libro per mezz'ora.

Видът е взаимно свързан с начина на действието и това се вижда от първите два примера за опозиция в начина на действието, като „прочетох книгата“ представлява резултативен глагол, изразяващ довеждане до резултат, със словообразуващо средство (в случая акционална представка **-про**), която променя начина на действието, съответно и глаголния вид. Вариантът „Четох книгата в продължение на половин час.“ спада към глаголите, „насочени към довеждане до резултат.“ (GSBKE 1983, р. 287).

Видно е, че италианският превод на „прочетох“ и „четох“ е неизменно сложно минало свършено време (*passato prossimo*), като вторият вариант с помощта на адвербиален израз „за Х време“ „очертава интервал от време с известна продължителност“ (Radanova, 2000, р. 218).

Тези различия в изразяването на вида в двата езика обясняват целта на настоящата статия – да хвърли макар и бегъл поглед върху превода от български на италиански на някои видове обстоятелствени изречения, при които се наблюдава разлика в глаголния вид. От това произлиза и другата задача на статията: да се проследи дали въпреки липсата на морфологични показатели за видово изразяване в италиански в превода са налични допълнителни лексикални и синтактични средства за изразяване на вида. Предвид съществената разлика между български и италиански език по отношение на категорията вид, се налага кратък обзор по темата в двата езика.

Дефинирайки вида, ГСБКЕ (1983, т.1, с. 258) се опира на начина на протичане на глаголното действие от гледна точка на неговата цялостност. По-специално, за славянските езици категорията аспектиалност има морфологичен израз, докато при романските езици изразяването на вида се осъществява посредством лексикални и граматични средства.

Руселина Ницолова също разглежда този въпрос и обобщава различните схващания за вида, който „характеризира вътрешното развитие на действието, разглеждано само за себе си от гледна точка на това дали... се развива до

своята цялостност (свършен вид), или е представено като некомплексно, т.е. няма указание за постигане на действието до цялостност (несвършен вид)“ (Nitsolova 2008, p. 247).

Без да посочва конкретни автори, Ницолова отбелязва, че някои от тях описват несвършения вид като наблюдаване „отвътре“ на действието без указание дали то приключва, или не, а свършения вид – като наблюдаване „отдалеч“ на действието, сякаш говорещият го вижда като вече приключило. Авторката посочва виждането и на Хегер (Heger 1963) за несвършения вид като вътрешен дейксис, представен метафорично като жабешка перспектива, а свършения вид – като външен дейксис, като птича перспектива.

Относно италиански език, е важно да се добави виждането на езиковеда Пиер-Марко Бертинето (Bertinetto 2001, p. 23) – авторът дава рамка, в която могат да влязат и славянските езици, които имат морфологически показатели за вид, и романските, в случая италиански, които го изразяват чрез времето. Бертинето различава темпоралните свойства на глагола от видовите (аспектуалните), като подчертава, че при темпоралните свойства на глагола държим сметка за локализирането на действието във времето и за мрежата от темпорални отношения, в които то е поместено, докато при аспектуалните свойства на глагола разглеждаме даден процес от гледна точка на неговото „съдържание“ и специфичния му начин на протичане. Най-ясният пример за видовото разделение е аспектуалната опозиция между *imperfetto* (минало несвършено време) и *perfetto* (минало свършено време), където при „несвършения вид“ (*aspetto imperfettivo*) не се вижда крайният момент на събитието, а „свършеният вид“ (*aspetto perfettivo*) предполага такъв краен момент на събитието.

Поради особеностите на италианската глаголна система и съответното съгласуване на времената, налагащо определени правила на употребата им между главния и подчинения глагол, в италианските подчинени условни изречения (преобладаващи в корпуса) се наблюдава по-голяма строгост в употребата на времената. В български език този вид изречения показват много по-голяма свобода на употреба на времената, което влияе на функционирането на глаголните видове.

Тъй като статията разглежда паралелен корпус от примери с евентуални видови разлики в превода, тук ще използвам термина „видова конкуренция“, за която говори Валентин Станков и която обяснява предмета на статията, а той дефинира така: „...под видова конкуренция разбираме възможност за синонимична употреба на двата вида, или казано по-точно, взаимозаменяемост на видовете, която не довежда до съществени промени в смисъла на изказа“ (Stankov 1976, p. 8). Станков уточнява, че видовата конкуренция се разглежда въз основата на частните видови значения, както и че тя е тясно свързана с модалната и стилистичната употреба на глаголните видове. Под „частно видово значение“ В. Станков има предвид „...контекстово обусловени видове значе-

ния, чрез които всъщност се проявява общото значение... Частни значения са например конкретно-фактическото и сумарното значение на свършения вид, общофактическото и конкретно-процесното значение на несвършения вид...“ (Stankov 1980, p. 9).

Разбира се, съпоставителният характер на статията не предполага прилагането в анализа на частните видове, предложени от Ю. Маслов² и споменати от В. Станков (Stankov 1976, p.13), тъй като те касаят българския език. В хода на анализа при оригиналния пример ще използвам споменатите дефиниции с оглед да доведат повече яснота към анализа и логиката на преводаческото решение за избор на дадена форма. Тук накратко ще изложа дефиницията на всеки един от частните видове.

За свършен вид:

Конкретно-фактическо показва „единично конкретно действие, поставено в конкретните условия на неговото реализиране“ (Stankov 1976, p. 23, цитат на Maslov 1959).

Сумарното значение от самото си име подсказва съчетаемост с наречийни изрази за повтораемост от типа „Х пъти“.

Нагледно-примерното или конкретно-типично значение изразява фактически повторителни действия, съчетаеми с изрази според Станков, необичайни за свършения вид и характерни по-скоро за несвършения вид, като *по-някога, често*.

За несвършен вид:

Общо-фактическо, показва „...само проста констатация на факта, назоваване на действията, без да се изтъква тяхната конкретност и единичност...“ (Stankov 1976, p. 23).

Конкретно-процесно, при което действието представлява конкретен, локализиран във времето процес.

Неограничено-кратно, изразяващо повторителни действия, и обратно, ограничено-кратно, изразяващо действие, извършено определен брой пъти.

Постоянно-непрекъснато / постоянно-процесно значение показва „неповторителни, постоянно извършвани действия, които не са ограничени в някакъв момент или малък период от време“ (Stankov 1980, p. 45).

Синтактико-семантичен анализ

Ограниченият обем на статията налага и ограничен корпус, в който значително място имат сложно-съставни с подчинени обстоятелствени изречения за условие. Примерите са ексцерпирани от два романа на Георги Господинов („Физика на тъгата“ и „Времеубежище“) в превод на Джузепе дел'Агата. В хода на анализа ще покажа примера в оригинал и превод, като чрез видовите разминавания ще анализирам дали примерът търпи известни разлики и доколко това се отразява на цялостната му адекватност. Ще покажа и възможния

видов вариант на оригинала, за да се разбере доколко и дали тази замяна би довела до изменение на цялостния смисъл на конструкцията.

1. В Берлин не се идва от добро. През февруари 1918 Гео Милев идва тук, за да кърпят строшената му глава, и остава цяла година.

A Berlino non ci si va per piacere. Nel febbraio del 1918 Geo Milev venne qui perché gli riaggiustassero la testa fracassata e vi rimase un anno intero.

Оригинал: главен глагол в сегашно време – подчинен в сегашно време.

Превод: главен глагол в *passato remoto* (аорист) – подчинен в *passato remoto* (аорист).

Възможен видов вариант: През февруари 1918 Гео Милев дойде тук, за да кърпят строшената му глава, и остана цяла година.

Видовото различие между оригинал и превод във финалното изречение от пример 1 се състои в конкретно-процесно действие от несвършен вид в оригинала и конкретно-фактическо значение от свършен вид в превода. Сегашно историческо време в оригинала посочва минали действия и е употребено на мястото на минало свършено време. Действието е конкретно и локализирано във времето. Аргументите в полза на сегашно историческо вместо предложения видов вариант с минало свършено време са очевидната динамичност и образност на разказа. В превода на италиански сегашно време не е запазено, на негово място имаме аорист. Използваният аорист в превода отговаря на типичната му употреба за отдавна приключили действия, отдалечени от и нямащи връзка с момента на говоренето. Още повече, контекстът предлага исторически факти за известен наш писател, случили се във вече споменатата дистанция на времето.

Корпусът предлага и серия от примери (2 – 5), при които показвам сложно съставно с подчинено обстоятелствено за условие, като подчиненото изречение не е въведено от **ако**, а започва с минало несвършено време/сегашно време, последвано от съюза **ли**, типичен „...само при реално и потенциално условие, но не и при иреално условие“ (ГСБКЕ, 1983, т.3, с.398).

Във всички посочени примери (2 – 5) съюзът **ли** има нюанс на категоричност, дори обреченост на действието, за разлика от по-неутралния **ако**. При съствието на съюза **ли** е от решаващо значение в тези примери по отношение на предимството на оригиналните глаголни форми спрямо предложените видови варианти, които показват определена модална неутралност.

2. Останех ли, ставах същият.

Se fossi rimasto sarei diventato come lui.

Оригинал: подчинен глагол в минало несвършено време – главен гла-

гол в минало несвършено време. И двата глагола имат модална употреба на нереално действие.

Превод: подчинен глагол в минало предварително време на конюнктив (*congiuntivo trapassato*) – главен глагол в *condizionale composto* във функцията му на бъдеще време в миналото.

Възможен видов вариант: комбинация от минало предварително време и бъдеще време в миналото:

Ако бях останал, щях да стана същият.

В превода се вижда т.нар. условен период от третия тип (*periodo ipotetico dell'irrealità al passato*), в който са употребени типичните времена, изразяващи неосъществено условие, свързано с минал ориентационен момент, както и неговото неосъществено следствие. Чисто формалното видово различие между оригинал и превод се състои в простите и сложните форми. Простите форми в оригинала обаче, на свой ред, са от два различни вида: подчиненото изречение в конкретно фактическо действие е от свършен вид (останех), а главното изречение с общо фактическо е от несвършен вид (ставах). Използваните времена в превода биха могли да се заместят от типичното за разговорния вариант *imperfetto* – и в подчиненото, и в главното изречение, и тогава употребата на времената в оригинал и превод би била „огледална“.

Срв:

Se rimanevo, diventavo come lui.

Що се отнася до предложението видов вариант, съюзът **ли** заедно с минало несвършено време придава нюанс на споменатата вече категоричност, която би изчезнала с минало предварително време и бъдеще време в миналото.

3. А тая маза била същински лабиринт, един майстор зидар така го направил, **че влезеш ли вътре, излизане няма.**

E quegli scantinati erano un vero e proprio labirinto, lo aveva ideato un grande architetto, **sicché se ci entravi, non riuscivi più a uscirne.**

Оригинал: подчинен глагол в сегашно време – главен глагол в сегашно време.

Превод: подчинен глагол в *imperfetto* – главен глагол в *imperfetto*.

Възможен видов вариант: „ако влезеш вътре, няма да излезеш.“

Пример 3 показва сложно съставно с две подчинени изречения – обстоятелствено за последица и заключение, въвеждащо чрез елемента (*antecedente*) **sicché** условното изречение, което буквално се съдържа смислово в последицата от действието на главното *един майстор зидар така го направил*.

В оригинала главното изречение от условната конструкция е представено вместо от глагола „излизам“ чрез отглаголното съществително „излизане“,

последвано отново от сегашно време, сякаш именно чрез сегашно време да подчертае вечната невъзможност да се излезе от лабиринта. Предложеният вариант със сегашно време в подчиненото изречение и отрицателна форма на бъдеще време в главното е маркиран неутрално откъм експресивност на оригинала и би ошетил конструкцията в този смисъл.

В превода също е налице условният период от третия тип (*periodo ipotetico dell'irrealtà al passato*), в който обаче е употребено алтернативното *imperfetto*, заместващо типичните времена за неосъществено условие, свързано с минал ориентационен момент, както и неговото неосъществено следствие. Поне формално тук е налице видово различие: и в подчиненото, и в главното изречение от условната конструкция оригиналът представя сегашно време, изразяващо еднократно действие от свършен вид (конкретно-фактическо). Преводът показва минало несвършено време (*imperfetto*), традиционно време за повтаряеми и нееднократни действия, но в случая употребено като част от *periodo ipotetico* (условният период), който диктува определени правила в употребата на времената. При превода условната конструкция зависи от главния глагол **lo aveva ideato** в минало предварително време (*trapassato prossimo*), откъдето и продължава линията на минало несвършено време (*imperfetto*), вместо потенциално употребимото *presente* (в случай на главен глагол в сегашно време). Тук става въпрос за т.нар. *imperfetto di attrazione* (според правилото за съгласуване на времената, главен глагол, спрегнат в минало време, „привлича“ минало несвършено време – *imperfetto*, в подчиненото изречение) (GGIC 2001, т.2, с. 617, превод мой).

Условната конструкция се явява подчинена на главно изречение в минало време (*imperfetto*) и в:

4. И двамата знаели, че разделят ли се, никога вече няма да се видят. И че прегърнат ли се сега, никога няма да се пуснат.

Entrambi sapevano che se si fossero separati allora non si sarebbero più rivisti. E se si fossero abbracciati allora, non si sarebbero più lasciati.

Оригинал: подчинен глагол в сегашно време – главен глагол в бъдеще време.

Превод: подчинен глагол в минало предварително време на конюнктив (*congiuntivo trapassato*) – главен глагол в *condizionale composto* във функцията му на бъдеще време в миналото.

Възможен видов вариант: ..ако се разделят, никога вече няма да се видят. И че ако се прегърнат сега, никога няма да се пуснат.

Предложеният вариант със сегашно време в подчиненото изречение и отрицателна форма на бъдеще време в главното всъщност не показва различен вид или глаголно време, като изключим подчинителния условен съюз **ако**

вместо съюза **ли**, който тук също като в предходния пример би отнел от експресивността на конструкцията. Разликата в употребата на времената между оригинал и превод е очевидна: в италиански единствената възможна комбинация от времена почива на правилото на съгласуване на времената, според което в подчиненото условно изречение се използва *congiuntivo trapassato*, а в главното – *condizionale composto*, независимо от типа на условието. Това обяснява защо, за разлика от пример 3, тук в превода на условната конструкция *imperfetto* не е предпочетено от преводача. За видово различие в пример 4 не може да се говори – оригиналът в подчиненото и главно изречение е с конкретно-фактическо действие от свършен вид. Преводът показва употреба на времена, съобразена с вече споменатите правила за съгласуване.

Пример за видово различие по отношение на интерпретиране на вида дава преводът на пример 5, който е синтактично „по-изчистен“ от предходните:

5. Камбаните и тялото вероятно имат свой много стар разговор.... **Чуеш ли ги, бягай на улицата.**

Se le senti, corri in strada.

Оригинал: подчинено изречение в сегашно време – главно изречение в императив.

Превод: подчинено изречение в *presente* – главно изречение в *imperativo*.

Възможен видов вариант: Ако ги чуеш, бягай на улицата.

Видно е, че синтактичният контекст влияе на интерпретирането на глаголните видове: в оригинала се показва повторителното сегашно време, предполагащо многократни действия, последвано от „инструктиращия“ императив, разбран да се осъществи също в потенциални многократни ситуации.

Преводът отразява идентични форми: *presente* – *imperativo*, но императивът **corri in strada** може да се преведе както „бягай на улицата“ (**несвършен вид**), така и „изтичай на улицата“ (**свършен вид**). Това се обяснява с вече споменатите липсващи морфологични показатели за видово изразяване на италианския език и може да се третира като евентуално видово различие по-скоро на ниво интерпретацията при преводния вариант. По повод взаимодействието между императива и глаголните видове Станков изтъква, че „...видовете значения се абстрахират от мощното влияние на темпоралното значение и видовото функциониране се подчинява на други закономерности, свързани с... появата на различни експресивни отсенки – смекчаване или по-голяма категоричност на изискването“ (Stankov 1980, pp. 58 – 59). Действително, в пример 5 формата **бягай на улицата** семантичният елемент, за който говори и Станков, е повторителност и допринася за отслабване на категоричността на заповедната форма.

В корпуса намери място и сложно-съставно изречение, което не е условно, а финално, но с любопитен синтактичен профил: едно от главните (и прости) изречения в минало несвършено време в оригинала среща преводния вариант сегашно време, което, на пръв поглед, учудва читателя, познаващ българския оригинал, тъй като останалите глаголи са употребени в плана на миналото:

6. Спрях да излизам, **не вдигах телефона**, сменях местата, от които пазарувам, за да не завързвам тривиалните познанства на всекидневието.

No smesso di uscire, **non rispondo al telefono**, ho cambiato i negozi dove andavo a far la spesa per non consolidare le conoscenze triviali di tutti i giorni.

Оригинал: главно изречение в минало несвършено време.

Превод: главно изречение в presente.

Възможен видов вариант на превода, буквален на оригинала:

No smesso di uscire, **non rispondevo al telefono, cambiavo** i negozi dove andavo a far la spesa per non consolidare le conoscenze triviali di tutti i giorni.

Ако навлезем в контекста на примера, ще разберем за страховете на лирическият герой от честия въпрос „Как си?“, задаван и по телефона. Всяко телефонно позвъняване представлява заплаха за душевния му мир и като противодействие на тази заплаха той решава да не отговаря на телефона. Процесът, съдържащ осъзнаването на страха и вземането на решение за неотговаряне, е изразен чрез несвършения вид на сегашно време, показващо протяжно, предварително замислено действие, което да продължи безсрочно във времето. Това е логиката именно сегашно време да бъде употребено в превода на примера. Другият главен глагол в минало несвършено време от оригинала от изречението **сменях местата, от които пазарувам**, е заместен с минало свършено време (passato prossimo) в превода, ако се приеме еднократността на решението лирическият герой повече да не пазарува в същите магазини. Passato prossimo вече е употребено в първото от няколко независими изречения и повторната му употреба отговаря на логиката за верига от предварително замислени еднократни действия. Предложените глаголни времена във видовия вариант променят линията на повествованието – гладка, със сливащи се в едно действия, което обаче не би отговаряло на оригиналния замисъл на конструкцията.

Сложно-съставно с подчинено причинно изречение показва видова разлика между оригинал и превод и в:

7. Но и аз бях доволен от сделката, защото **купувах** две истории на цената на една....

Ma anch'io ero soddisfatto dell'affare, perché **avevo comprato** due storie al prezzo di una...

Оригинал: главен глагол в минало несвършено време (общо фактическо).

Превод: главен глагол в минало предварително време (*trapassato prossimo* – конкретно -фактическо).

Възможен видов вариант: Но и аз бях доволен от сделката, защото бях купил две истории на цената на една....

В оригинала минало несвършено време показва само привидно формална едновременност (бях, купувах), всъщност става дума за приключили действия, които обаче чрез модалната употреба на минало несвършено време правят действието да изглежда, че продължава, и то не самото действие, а удовлетворението от него. Това обяснява преводаческото решение минало несвършено време да не бъде запазено, а на негово място да се употреби предходното, но и резултативно минало предварително (*trapassato prossimo*). Предложеният видов вариант с минало предварително време би бил сполучлив с оглед уточняване на локализиране на действието от подчинения глагол **купувах / бях купил**, но така модалният замисъл за виртуално продължение на удовлетвореността ще се загуби.

Условно-модална употреба предлага пример 8:

8. Останалите три стаи от апартамента, както и коридорът, бяха в друго време. **Отваряш вратата и попадаш директно в XX век, средата на 60-те.**

Apri la porta e ti trovi direttamente nel XX secolo, nella metà degli anni '60.

Оригинал: сегашно време в главно и подчинено изречение.

Превод: главно и подчинено изречение в *presente*.

Възможен видов вариант: Ако отвориш вратата, ще попаднеш директно в XX век, средата на 60-те.

Сегашно репортажно време в двете прости изречения изразява реално възможни условие и следствие. Изказът е непосредствен, сякаш действието се разкрива „тук и сега“ пред читателя. Този замисъл е запазен и в превода. В действителност сегашно време тук има условно модален характер, определено маркиран откъм експресивност за разлика от варианта сегашно време в подчиненото изречение и бъдеще време в главното. Категоричен аргумент против предложения видов вариант със сложно съставно с подчинено обстоятелствено за условие със съюза **ако**.

Заклучение

Анализът на корпуса показва, че видовото различие между оригинал и превод очаквано не влияе на цялостния смисъл на разглежданата конструкция. Въпреки липсата на морфологични показатели за видово изразяване в италиански в превода са налични допълнителни синтактични средства за из-

разяване на вида – различно от употребеното в оригинал глаголно време от свършен вид, което води до нюансиране на действието, акцентиращо върху предходност, но и резултативност. Тази различна употреба на глаголно време може да бъде обусловена от контекста или да зависи от специфични правила, характерни за италианската глаголна система. Подчертаната модалност на глаголните времена и после в превода отговаря на авторовия замисъл за поведението и прави практически невъзможни за използване предложените видови варианти.

БЕЛЕЖКИ

1. Говорейки за глаголния вид в българския език, трябва да уточним, че „...българските времена, освен глаголните категории Време и Наклонение, изразявани от романските, изразяват чрез морфологични маркери и Начина на действие и Вида на глагола (свършен и несвършен), като и „посочват“ Източника на информацията за глаголното действие (свидетелски форми, форми за изразяване на предположение и преизказни форми)“ (Раданова 2015).
2. В „Глагольный вид в современном болгарском литературном языке“ Маслов (1959) прави основна характеристика на частните видове значения.

ЛИТЕРАТУРА

- ГСБКЕ, 1983, т.2 и 3, София: БАН. Изд. индекс 8295 и 8817.
- НИЦОЛОВА, Р., 2008. *Българска граматика. Морфология*. София: Св. Климент Охридски. ISBN: 978-954-07-2738-7.
- РАДАНОВА, Н., 2015. Il verbo bulgaro e la concordanza dei tempi. *В началото бе словото, Сборник в чест на проф. Мария Китова-Василева*. София: Издателство на Нов български университет. ISBN: 978-954-535-870-8.
- РАДАНОВА, Н., 2000. *Практическа италианска граматика*. София: Везни-4. ISBN: 954-9977-02-1.
- СТАНКОВ, В., 1976. *Конкуренция на глаголните видове в българския книжовен език*. София: БАН. Изд. индекс 5991.
- СТАНКОВ, В., 1980. *Глаголният вид в българския книжовен език*. София: Наука и изкуство. Издателски N 24658.

REFERENCES

- BERTINETTO, P., 2001. *Grande grammatica italiana di consultazione*. Vol. II. Bologna: Il Mulino. ISBN: 88-15-08084-8.
- GRAMATIKA NA SAVREMENNIA BALGARSKI KNIZHOVEN EZIK (GSBKE), 1983. T.2 и 3. Morfologia, Sintaksis, Sofia: BAN. Publisher index 8295 и 8817.
- GRANDE GRAMMATICA ITALIANA DI CONSULTAZIONE, 2001. Vol. II. Bologna: Il Mulino. ISBN: 88-15-08084-8.

- NITSOLOVA, R., 2008. *Bulgarska gramatika. Morfologia*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski. ISBN: 9789540727387.
- RADANOVA, N., 2015. Il verbo bulgaro e la concordanza dei tempi. Sbornik v chest na prof. Maria Vasileva-Kitova. *V nachaloto be slovoto* Sofia: Nov balgarski universitet. ISBN: 9549977021.
- RADANOVA, N., 2000. *Prakticheska italianska gramatika*. Sofia: Vezni-4.
- STANKOV, V., 1976. *Konkurencia na glagolnia vid v suvremennia balgarski knizhoven ezik*. Sofia: BAN. Publisher index 5991.
- STANKOV, V., 1980. *Glagolnia vid v balgarskia knizhoven ezik*. Sofia: Nauka i izkustvo. Publisher index 24658.

Експерпирани произведения:

ГОСПОДИНОВ, Г. Физика на тъгата. Жанет 45, 2012.

ГОСПОДИНОВ, Г. Времеубежище. Жанет 45, 2020.

GOSPODINOV, G. Fisica della malinconia, a cura di Giuseppe dell'Agata, Voland, 2012.

GOSPODINOV, G. Cronorifugio, a cura di Giuseppe dell'Agata, Sirin, 2021.

**ASPECTUAL FEATURES OF SOME CIRCUMSTANTIAL
CLAUSES IN ITALIAN TRANSLATION
(BASED ON A CORPUS OF WORKS
BY GEORGI GOSPOINOV)**

Abstract. The article takes a cursory look at the translation from Bulgarian to Italian of some types of circumstantial sentences, where a difference in type is observed. The translation of perfective or imperfective constructions is a challenge for both the translator and the learners of the Italian language, since the ways of expressing the verb form in Italian are different from those in Bulgarian. In the Bulgarian language, the type is expressed through morphological indicators, while the Italian language shows the type through the verb tenses and the opposition between them. The analysis of the corpus of examples shows the type difference between original and translation, where some kind of modality is also present, and that these type differences do not significantly affect the overall meaning of the examples under consideration.

Keywords: verb form; translation; adverb subordinate clauses

✉ **Dr. Dessislava Angelova Davidova**

Department of Foreign Languages and Cultures

New Bulgarian University

Sofia, Bulgaria

E-mail: ddavidova@nbu.bg